

Местното управление и самоуправление в България

от Освобождението до 1944 г.

Увод

Идеята за установяване и развитие на местното самоуправление в България е заложена още в първата демократична конституция Търновската, приета на 16. 04. 1879 г. В нея принципът на децентрализирания модел е заложен, макар и само в разпоредбата на чл. 3: „Територията административно се дели на окръжия, околии и общини. Особен закон ще се изработи за наредбата на това административно деление върху началата на самоуправление на общините.¹” Народните представители единодушно приемат административно деление върху „начала за самоуправление на общините“. По този начин Търновската конституция и последвалите я закони налагат т. нар. „френски модел“ на местно самоуправление, който се превръща в основно ръководно начало в страната, наред с принципа за разделение на властите и върховенството на закона. Френската система определя общината като съвкупност от институциите, формирани от местното население, които упражняват самостоятелна власт в рамките на общодържавната политика, намирайки се на двойствено подчинение – от една страна, на централната администрация и от друга страна, на органите на местното самоуправление.

В тежкия период след Освобождението на българската държава, въпреки кризата и липсата на средства, общините реализират много важни проекти. На много места в страната се строят първите светски училища и

¹ Генов, Г. П. Самоуправлението у нас. – История на местното самоуправление. Сборник материали. Първа част. Благоевград, 2003, с. 48-56.

се поставя началото на общото образование. Разработват се градоустройствени планове и се прокарват улици в градовете и селата. Строят се нови църкви, читалища и обществени сгради, започва оформянето на централните градски пространства. В този период се формират основните индустриални центрове - София, Русе, Пловдив, Габрово и др. Благодарение на усилията на местното самоуправление се строят пътища, а столицата започва новия век с развит трамваен транспорт. Поставят се основите на банковата система в България. Съзнавайки ролята на кредитните институции за раздвижване икономиката на страната, общинските съвети на много места вземат решения за предоставяне на терени за строежи на банки.

Възгледите за общинската власт в България са повлияни от формата на държавата и от политиката ѝ по отношение на местните власти. Либерално-демократичната държава, която се установява след освобождението на България от турско робство, води политика на децентрализация на местното управление. Тя дава възможност на общините да бъдат по-самостоятелни при решаване проблемите от местен характер. Политиката на централизация на държавното управление, утвърдила се през 30-те и 40-те години на XX век и установяването на тоталитарната държава, водят до ограничаване на самостоятелността на общинската власт.

От становищата на първите законодатели в Учредителното събрание и преобладаващите мнения за характера на общинската власт до 30-те години на XX век, се стига до извода, че общинската власт не се отъждествява с държавната власт. Разглежда се като относително самостоятелна форма на власт с особен двойствен статут: от една страна, нейните действия са насочени към задоволяване на местни, а от друга – на държавни нужди. През 30-те години се изказва още една теза, споделяна преди всичко от учените прависти, а именно, че общинската власт е